

2016-06-22

Kulturdepartementet
103 33 STOCKHOLM

Yttrande över betänkandet "Låt fler forma framtiden!" (SOU 2016:5)

Jönköpings kommun har beretts tillfälle att yttra sig över ovan rubricerade betänkande och lämnar följande synpunkter.

Inledningsvis bör framhållas att kommunen med intresse tagit del av demokratiutredningens betänkande som är ett gediget arbete och en ambitiös genomgång av den representativa demokratins förutsättningar.

Den politiska ojämlikheten

Jönköpings kommun delar demokratiutredningens oro över den politiska ojämlikheten, att det politiska inflytandet inte är jämnt fördelat och att klyftan ökar mellan de som är engagerade och de som inte är det. De människor som är aktiva inom organisationslivet och i politiska partier är i stor utsträckning välutbildade och resursstarka. Följaktligen är också tilltron till demokratin avsevärt större bland dessa resursstarka individer. Det är en utveckling som är oroande och skillnaderna sammanfaller enligt utredaren i stor utsträckning med andra sociala och ekonomiska klyftor i samhället. Därtill kommer de rent geografiska skillnaderna som följer av den tydliga bostadssegregationen. Detta är enligt Jönköpings kommun den riktigt stora demokratiska utmaningen. För att i grunden påverka denna problematik kommer inte de förslag som återfinns i betänkandet att ha någon avgörande roll. Därmed inte sagt att det är oviktiga, eftersom det är nödvändigt att arbeta med demokratiutvecklingen på många olika plan. Mot denna bakgrund delar Jönköpings kommun utredningens uppfattning om att det behövs ett nytt mål för demokratipolitiken för att söka åstadkomma större politisk jämlikhet. Det är väl värt att ägna stora ansträngningar åt att på olika sätt minska eller överbygga de klyftor som så tydligt beskrivs i betänkandet och en nödvändighet för att det ska vara möjligt att bygga det goda samhället. Kommunen tillstyrker därför också förslaget om att tillsätta en maktutredning med uppgift att sammanställa kunskap om hur maktförhållandena i det svenska samhället har förändrats sedan millenni-umsiftet och som kan analysera hur pågående samhällsförändringar påverkar maktförhållandena på sikt. Kommunen delar också uppfattningen att det finns skäl att göra en översyn av partistödet och ledamotsstödet samt vilka regler som ska gälla för hur det används. Inte minst är det en viktig förtroendefråga att det kommunala partistödet verkligen används för att stärka det lokala arbetet.

De förtroendevalda och den sociala representativiteten

Jönköpings kommun delar utredningens uppfattning om vikten av en bra social representativitet hos de förtroendevalda. Det är inte bra att stora grupper i befolkningen inte finns representerade i beslutande församlingar och det är en fråga som

STADSKONTORET
Besöksadress Rådhuset
Kyrkogatan, Jönköping
kommunstyrelse@jonkoping.se
Fax diarier 036-10 57 04 /

**JÖNKÖPINGS
KOMMUN**

Ljuset vid Vättern

i allra högsta grad är kopplat till frågorna om politisk jämlikhet. Men – och det är viktigt – det är frågor som partierna själva måste ansvara för. Att med regleringar försöka ingripa i och styra partiarbetet är förstås inte möjligt. Sådana försök skulle vara mycket allvarliga ingrepp i föreningsfriheten. Däremot finns anledning för organisationerna att överväga och diskutera de rekommendationer som förs fram i betänkandet.

Jönköpings kommun delar uppfattningen om att det finns ett värde med att det är en stor del av befolkningen som har erfarenhet om att delta i politiska beslutsprocesser. Antalet politiska uppdrag bör därför inte minska ytterligare. Politiska beslut, inte minst i kommunerna, är ofta komplexa och det är mycket värdefullt att många människor har erfarenhet av och deltagit i de många gånger svåra avvägningar som behöver göras när beslut ska tas. Kommunen anser det bra och nödvändigt med vissa förändringar som rör förtroendevaldas förutsättningar och villkor. Det måste vara möjligt att åta sig ett förtroendeuppdrag och samtidigt ha tid till arbete och familjeliv under rimliga omständigheter. Möteskulturen kan behöva förändras och beslutande församlingar måste vara vaksamma på hur man bäst bedriver sitt arbete för att de förtroendevalda ska kunna kombinera sina uppdrag med arbete och familjeliv. Jönköpings kommun är positiv till en översyn av regler som rör föräldrapenning, sjukpenning och arbetslöshetsersättning för att dessa ska stå i bättre samklang med dessa strävanden. Det gäller också förtroendevaldas möjligheter till ledighet från uppdraget vid föräldra- eller sjukledighet samt att tjänstledighet för förtroendeuppdrag, som ersätts med förlorad arbetsförtjänst, ska likställas med arbete och inräknas i underlaget för arbetslöshetsersättning.

Tjänstledighet för förtroendeuppdrag som ersätts med förlorad arbetsförtjänst skall likställas med arbete och inräknas i underlaget för a-kasseersättning.

De förtroendevaldas villkor

Jönköpings kommun är tveksam till möjligheten att behålla en plats i kommunfullmäktige trots att man flyttar från kommunen, även om det kan vara en åtgärd som bidrar till att fler unga kan åta sig ett uppdrag i kommunfullmäktige. Det bör finnas en tydlig koppling mellan den geografiska platsen och de folkvalda fullmäktigeledamöterna. Det kommer också att vara svårt att på förhand avgöra om det handlar om en tillfällig flyttning eller inte. Det skulle kunna innebära att ett ansevärt antal av ledamöterna under någon del av mandatperioden i praktiken bor och verkar i en kommun men har en fullmäktigeplats någon annanstans. Det kan också vara svårt att utforma ett system som inte kan missbrukas.

I betänkandet diskuteras möjligheten att partierna eller kommunfullmäktige ska kunna enas om en tidsbegränsning av de kommunala förtroendeuppdragen. Det kan vara bra med en spridning av förtroendeuppdragen och att många människor ges möjlighet till erfarenheter av att inneha ett sådant uppdrag men detta bör, enligt Jönköpings kommuns uppfattning, vara en fråga som partierna själva avgör. Ett parti eller en förening har alla möjligheter att själv avgöra hur man ska förhålla sig till de förtroendevalda man nominerar och hur länge dessa ska ha förtroendet att behålla sina uppdrag. Försök att reglera detta, genom exempelvis beslut i kommunfullmäktige, balanserar farligt nära till att utgöra en inskränkning i föreningsfriheten. Enligt kommunens uppfattning kan sådana, om än frivilliga regleringar, också stå i konflikt med intentionerna bakom möjligheterna till personval.

Deltagande och inflytande på nationell nivå

Jönköpings kommun noterar att kommunen under senare år allt oftare ställs inför att statliga remisser har alltför korta svarstider. Det är numera vanligt att svarstiderna är så korta att det inte är möjligt att bereda remissvaren i den kommunala organisationen. Innan kommunen svarar genom ett beslut i kommunstyrelsen måste det finnas en rimlig möjlighet att höra berörda facknämnder. När svarstiderna inte medger detta riskerar remissvaren att inte vara tillräckligt väl genomarbetade. Det är ett uttryck för bristande respekt när svarstiderna inte ger möjlighet för en seriös remissbehandling i kommunerna. Inte sällan handlar det om när regeringen utsett en särskild utredare, istället för en kommitté eller parlamentarisk utredning, som givits en alltför snäv tidsram för att lämna förslag. Under de senaste mandaperioderna har regeringarna till och med anlitat kommersiella, internationellt verksamma konsultföretag för utredningsuppdrag där transparensen och möjligheterna till insyn varit begränsad. Direktiven från regeringen till de särskilda utredarna kan vara hårt styrda och det går inte att komma ifrån misstanken om att det som utredningen ska komma fram till är på förhand givet.

Medborgardialog och folkinitiativ

Betänkandets förslag om folkmotion till riksdagen har en god ansats. Men går man vidare med detta förslag och utreder det närmare är det viktigt att belysa även riskerna med att ett sådant instrument missbrukas. Frågan är också om det verkligen är en kanal som stärker de som är resurssvaga i olika avseenden. Det kan inte uteslutas att denna möjlighet ytterligare gynnar redan resursstarka grupper. Jönköpings kommun ställer sig också tveksam med hänvisning till förhållandet mellan folkmotionen som instrument och den representativa demokratin. Denna tveksamhet gäller såväl den nationella nivån som de regionala och lokala nivåerna. Förtroendevalda i fullmäktigeförsamlingar har möjligheten att lägga motioner och med denna möjlighet följer även ett ansvar att väga olika frågor mot varandra samt att ta ansvar även för svåra och ibland impopulära beslut. Det är ett ansvar som inte på samma sätt kan läggas på kommuninvånarna. En möjlig risk med folkmotioner är dels att frågor inte på samma sätt kan behandlas i sitt sammanhang och vägas mot varandra, dels att – trots att det bara rör sig om en motionsrätt – ändå innebär ett försvagande av det mandat som de folkvalda politikerna har. En vidare invändning mot olika system för folkinitiativ är att folkinitiativen långt ifrån alltid leder till de åtgärder som initiativtagaren tänkt sig. Det är något som i värsta fall riskerar att minska tilltron till den representativa demokratin och som kan leda till ökad klyfta mellan medborgare i allmänhet och förtroendevalda. Alltså att man i själva verket åstadkommer motsatsen till det som demokratiutredningen eftersträvar. Att initiativ sällan får genomslag behöver inte bero på att initiativet i sig är dåligt eller att frågan på något sätt anses oviktig. Snarare beror det på olika synsätt där enskilda initiativ och initiativtagare har en specifik fråga för ögonen och där beslutande organ har många angelägna frågor som måste vägas mot varandra. Inte minst måste man alltid förhålla sig till en budget. Vidare är det kommunens uppfattning att kommuner och regioner själva ska avgöra om man vill införa möjligheten att lämna folkmotioner, på samma sätt som man idag kan besluta om införandet av medborgarförslag.

Medborgardialog och samråd är i grunden bra instrument för att fler ska kunna vara aktiva i olika beslutsprocesser. Det kan bidra till djupare förankring och stärka legitimiteten. Däremot kan dialoger som inger förhoppningar om ett inflytande som inte infrias leda till att förtroendet för demokratin undermineras. Ska

medborgardialoger genomföras måste – för att inte väcka falska förhoppningar – förutsättningarna redan från början vara mycket tydliga. Jönköpings kommun instämmer också i betänkandets beskrivning av risken att medborgardialoger leder till politisk ojämlikhet om deltagandet inte är representativt för invånarna i kommunen eller regionen.

Med detta sagt är givetvis olika former av folkliga initiativ något som bör uppmuntras och innebär en viktig del i ett demokratiskt beslutsfattande. Det finns emellertid en avvägning att göra mellan direktdemokratiska inslag och dagens representativa system som man måste vara medveten om. Till viss del är det så att det ena sker på bekostnad av det andra. Förslag för att stärka det demokratiska deltagandet bör därför både inriktas såväl mot åtgärder inom ramen för den representativa demokratin som mot olika former för folkliga initiativ.

Om ett system med folkmotioner ändå införs anser Jönköpings kommun att det är bra om det också skapas en nationell demokratiportal. Kommunen förutsätter att en sådan portal säkerställer att motioner som kommer fram är seriösa till sitt innehåll och det går att tillhandahålla ett säkert system för att verifiera att de elektroniska underskrifterna är korrekta.

Försök med sänkt rösträttsålder

I betänkandet föreslås att kommuner och regioner ska kunna ansöka hos regeringen om att få genomföra försök med sänkt rösträttsålder i det allmänna valen 2018 och 2022. En sänkt rösträttsålder innebär att den genomsnittliga åldern för förstängsväljare sänks från 20 år till 18 år. Jönköpings kommun har inget att erinra mot en sådan försöksverksamhet. Vår uppfattning är dessutom att det bör övervägas att personer som fyller 18 år under valår erhåller rösträtt för val under detta år, d.v.s. även före personens artonårsdag.

Skolans demokratiuppdrag

Skolan har ett mycket viktigt demokratiuppdrag. Jönköpings kommun har därför inget att erinra mot förslaget att den lokala demokratin funktionssätt ska ingå som en del av insatserna i det nationella skolutvecklingsprogrammet. Det gäller också kunskaperna om kritisk granskning och källkritik.

Delaktighet och inflytande för personer med funktionsnedsättning

Kommunen delar utredningens syn på möjligheterna för delaktighet och inflytande för personer med funktionsnedsättning och har inget emot de förslag till åtgärder som förs fram i betänkandet.

JÖNKÖPINGS KOMMUN

Ann-Marie Nilsson
Kommunstyrelsens ordförande

Leif Eriksson
T.f. stadsdirektör